

AZ ERDÉLYI KURUCZ HADERŐ LÉTSZÁMA 1704-BEN.

Az 1848-iki honvédséget megelőzőleg *utolsó magyar nemzeti hadseregnek*, II. Rákóczi Ferencz hadseregének, különböző évekbeli számerejéről, valamint az egyes csapatnemek és ezredek időnkénti tényleges létszámairól már többször értekeztem és számos adatot tettem közzé e becses szakfolyóirat hasábjain. Azon ezred-létszámkimutatások azonban többnyire a hadsereg szabatosabb szervezése, a területi rendszerre alapított, úgynevezett «*reductió*» (1706.) utáni esztendőkből származnak, a mikortól fogva t. i. a mustra-listák és szabályszerű hivatalos létszámkimutatások sokkal sűrűebbek; úgy, hogy a megelőzőtt szervezési évekből (1703—1704.), sőt még 1705-ből is e tekintetben aránylag sokkal kevesebb adattal rendelkezünk, úgy Magyarországról, mint Erdélyről.

Ezen utóbbi tartományra nézve bő forrásokra lelünk a báró *Radvánszky-család* zólyom-radványi, másként is igen gazdag levéltárában. II. Rákóczi Ferencz ugyanis az 1704-iki gyula-fehérvári országgyűlésen július 6-án, mindhárom nemzetbeli rendektől egyhangúlag fejedelemmé választatván, mielőtt trónja elfoglalására személyesen bemehetett volna Erdélybe: az ügyek (legkivált a gazdaságiak) rendezése s a katonai kihágások orvoslása céljából egyik meghitt udvari tanácsosát, *Radvánszky János* országos kincstárnokot küldé be oda kormánybiztosúl; a mire annál nagyobb szükség volt, mivel az erdélyi kuruczság fejei: *br. Thoroczkey István* vezénylő tábornok s az alája rendelt, de magát előkelőbbnek és érdemesebbnek tartó, cselszövő természetű *gr. Pekry Lőrincz* és az általa ösztökélt *gr. Mikes Mihály* tábornokok,¹⁾ továbbá

¹⁾ A vitéz, de mértéktelenül nagyravágyó s örökké intriguáló gróf

gr. Teleki Mihály, br. Száva Mihály és a Barcsayak, — a többiek-ről nem is szólva, — folyton versengettek, torzsalkodtak egymással, az egységes ügyvezetés kárára. Az eszes és tevékeny Radvánszky nagy serénységgel látott a munkához a kormányzat minden ágában. Tanúskodnak erről az erdélyi főuraknak, törvényhatóságoknak, hadi és polgári főtiszteknek, városoknak, községeknek, stb. igen nagy számmal hozzáintézett előterjesztései, levelei, tudósításai, tervezetei, stb., melyek mind fenmaradtak korunkra, s eddig még nem értékesített oly nagybecsű történeti anyagot képeznek, hogy Erdélynek Radvánszky (1704. július elejétől 1705. január végéig tartott) kormánybiztossága idejebeli történelmét felhasználásuk nélkül jól megírni lehetetlen volna.¹⁾

Mi e tömérdek beces anyagból még 1874-ben bő kivonatot tettünk, különösen a *hadi dolgokat* és a *művelődéstörténetet* illetőleg. Az előbbiek közt nevezetes helyet foglalnak el az Erdélyben ekkor fegyverben állott kurucz haderők tényleges létszámának csapatonkinti összeírásai, állománykimutatásai, melyeknek készítését — a mennyiben ez még meg nem történt volna, — a fejedelmi biztos bemenetele után mindjárt elrendelé, úgy, hogy ezek még augusztus és szeptember havában elkészültek, s belőlük az ott működött haderőkről meglehetősen szabatos képet nyerünk. Csupán *Háromszék*, *Belső-Szólnok* megye s a kis *Aranyosszék* hadainak mustralistái hiányoznak, ezeket azonban könnyen pótolhatjuk máshonnan; majd végül szólandunk róluk. Lássuk tehát az ezredek s vármegyei és székelységi dandárok létszámait egyenkint.

Pekry tbk. így ír pl. Kerelő-Szent-Pálról, 1704. szept. 6-káról barátjának, br. Száva Mihály zarándi főispánnak: «. . . Hogyha az Fejedelem engem magam rendiben accomodál és szolgáltat, sok káraitól satisfactiót tétet: bizony, életem s vérem veszedelmével is ő Ngát igazán szolgálom; ha pedig ő Nga engem olyan emberért, mint *Toroczka*i, praetereál, — holott mind a német s mind a török világban hozzám képest a hátulsóban vette-tett, — én bizony soha kardot sem kötök az oldalamra, hanem házamnál ülök s szántok-vetek, ez az én *resolutióm*.» (Eredeti levele a Radvánszky-ltárban.) Később épen így intriguált Pekry Forgách ellen, Károlyival pedig épen össze nem fért, s e miatt veszett el az 1707-iki erdélyi hadjárat.

¹⁾ Radvánszky megbízatása Rákóczitól ugyan még 1704. június 13-án kelt a solti táboron, — de a míg beérkezett Erdélybe s működését ott megkezdhetette, — idő telt bele.

1. *Gr. Pekry Lőrincz ezrede*, vagyis a «Néhai Tekintetes Nagyságos (Báró) Orlay Miklós Urammal jött *törökországi had* (Thökölyféle régi kuruczok), ki azután (Orlay halála után) Méltóságos Gróf Pekry Lőrincz Uram ő Nga keze alá jutott». Alezredesük («Vice-Kapitány») Nyúzó Mihály, később híres huszárezredes s végül dandárnok Károlyi alatt; lovas-örnagyk («Fő-Strázsamester») Botrády István, gyalog örnagyk Vida Miklós. Áll vala e csapat 80—90 főnyi 8 századból. Összesen valami 700 fő. (A mustralista kelte, úgy mint a következőé, nincs kitéve.)

2. «Fő-Kapitány Nemzetes Vitézlő *Koncz Boldizsár* Uram ezere.» Nem volt több, csak egy «sereg»-ben mintegy 200 fő. (Lovas.)

3. «Tek. Nemz. Vit. Vay László Uram ezere.» (Lovas.) Alezredes: Ujvárossy Mihály; örnagy: Kállay János. Áll vala 10 századból, melyek egyenként elérik, sőt meghaladják a 100 főt, a két utolsó compániát kivéve. Összesen vagy 950 fő. Kelt a kimutatás «in Castris ad Nagy-Lak positis, 28. Junij 1704.» Tehát Radvánszky bemenetelét még valamivel megelőzőleg.

4. «N. V. *Kaszás Pál* Uram ezere.» (Lovas.) Ugyanott és ugyanakkor számláltatott meg. Alezredes, örnagy neve hiányzik. Állott ezen igen népes ezred 15 századból, melyek közül az első ötnek mindegyike legalább *harmadfél* száz fő; a többi tíz sereg 80—90 főnyi. És így az összes: 2000—2100 fő.

5. «N. V. *Ecsedy János* Uram ezere.» (Gyalog.) Szintén a nagy-laki táboron, 1704. június 30-án készült lajstrom. A törzstisztek nem nevezvék meg. Állott öt seregből, = 500 fő.

6. «N. V. *Gyárfás István* Uram ezere.» (Gyalog.) Törzstisztek nem nevezvék, s úgy látszik, az ezredesen kívül nem is voltak: mert az «ezer» csak két századból áll; = 200 fő. (Kelet nélküli.)

7. «N. V. *Fonáczy Mátyás* Uram ezere. Három lovas- és egy gyalog-sereg, jó népesek; = 400 fő.

8. «N. V. *Sedricsán (Szudricsán) István* Uram ezere.» Két lovas- és egy (kis létszámú) gyalog-sereg, = 250 fő. (Dátumtalan.)

9. «*Hátszegi Markó* Uram hada. Várad alatt vagyon (a bloquádában), Komlóssy kapitány Uram keze alatt.» Gyalog csapat;

három kisebb sereg; oláhok, úgy, mint mint Szudricsányéi. Valami 250 fő.

10. «Fő-kapitány *Komlóssy Sándor* Uram mellett levő maga katonái, kiket Magyarországból hozott magával: 15 legény. (Fonáczy, Szudricsány, Hátszegi és Haroczki hajdúi, utóbb *Komlóssy* alatt egyesítették egy ezredé.)

11. «N. V. *Csulay Balázs* Uram ezere.» Csak két sereg oláhból és török zsoldosból áll, s ekkor Pekry alatt a szebeni zárlatban táborozott; valami 200 gyalog. Volt továbbá Csulaynak még négy «tizedalja» gyalogja: «az Hunyad alá jött törökországi gyalogok,» mintegy 80, a kik ekkor «Déva vára kapuját strázsálták.» A neveik után ítélve, oláhok. Összesen legfőlebb 300 fő.

12. «T. N. V. (Dévai) *Csáky András* Uram ezere.» Állott három lovas-, (a harmadik kicsiny) és egy gyalog-seregben, magyarok, oláhok s törökökből, öt németből s nyolcz oláh «hajós-hajdú»-ból a Maros dobrai révében. Hozzájuk tartozott még (ámbár külön soroltatik elő), a «törökországi (volt Thökölyféle) gyalogság, *Csáky* Uram keze alá»: egy sereg, magyar és török nevűek. Összesen tehát mintegy 450 fő.

13. «T. N. *Kos Mihály* Uram gyalog-ezere.» Alezredes: Gödény Pál; őrnagy: Dunaviczy György. Állott négy rendes és két igen kicsiny seregből, = 450 fő.

14. «Mlgos *Gróf Csáky László* Uram ő Nga ezere.» (Lovas.) Alezredes: Mester György; őrnagy: Borbély János. Tizenöt jó népes sereg, = 1350 fő.

15. «*Gróf Csáky László Uram ő Nga gyalogsága.*» Három sereg; ketteje nagyon népes, = 300 fő.

16. «N. V. *Haroczki Venczel* (valami átszökött cseh katonatiszt) Uram keze alatt levő hadak száma.» Öt középszerű sereg oláh, = 400 fő.

17. «T. N. *Pongrácz György* Uram ezere.» (Gyalogság.) «In Castris ad Szamosfalva positis, die 17. Septembris 1704.» Alezredes: Petneházy György; őrnagy hely üres. Állott 12 jó népes seregből, többnyire oláhokból; = 1200 fő. (E Pongrácz György utóbb udvari titkársággal a fejedelem személye mellett cserélé föl az ezredességet. Helyette Jósika Dániel lön ezredessé.)

18. «Mlgos *Gróf Teleki Mihály* Uram ő Nga kapitánysága

alatt levő Ns. *Kövár-vidéki nemesség.*» Négy teljes lovas-, és egy nagy gyalog sereg , = 550 fő. Ugyancsak Teleki parancsnoksága alatt volt még:

19. Négy más nagy *lovas-század*, közülök a legnépesebb, vagy 200 ember, mind csupa *kolozsváriakból*, a más három pedig szathmáriak s más vidékiekből álló, elegendes; = 550 fő.

20. «N. V. *Kállay István* Uram commendója alatt lévő *szamos-újvári bloquáda*, die 25. Septembris Anno 1704.» Hét gyalog-sereg vala ott, többnyire Pongrácz Gy. ezredbeliek, tehát külön nem számítjuk. Azonkívül valami 150 lovas egy seregben.

21. A *gyalvai vár őrsége*, (e várhoz tartozó katonák), Zilahy Ferencz főkapitánysága alatt, 1704. szept. 11. Huszonöt lovas és 40 hajdú; = 65 fő.

22. «Ns. *Udvarhelyszék* hada. In Castris ad Medgyes positis, die 23. Aug. 1704.» Fő-Kapitány: Gr. Pekry Lőrincz tbk., vicekapitány: Daniel Ferencz. Volt köztük egy «*nemes száz*», azután «*Udvarhely városa*», s úgy a községek fegyveres népe, külön, de aránylagos nagyságú, jó népes «seregekbe» osztva. Összesen meghaladja a 2000 főt. (Lovas, gyalog.)

23. «Ns. *Csik, Gyergyó és Kászsónszékek hadai.*» In Castris ad Darlacz positis, die 27. Augusti, 1704. Fő-Kapitány: Gr. Apor István, Szebenben. (Labancz főúr; gr. Lázár Ferencz neveztetett ki a helyére.) Vice-Kapitány: Szent-Imrei Thamás Deák. Az egyes «százak» szintén az illető vidékek falvai szerint alakítva; az egyik «száz» állandóul a gyimesi határszorost őrizé. A darlaczi táborban nem sokkal voltak kevesebben az udvarhelyszékieknél, = 2000 fő.

24. «Ns. *Marosszék.* Darlacz mellett levő táborban, 28. Aug. 1704.» Helyettes Fő-Kapitány: Jósika Sámuel. Csak 4—500 főnyi mustrált be.

25. «Ns. *Fejér vármegye.* In Castris ad Medgyes positis, die 24. Aug. 1704.» Főispán: Gr. Pekry Lőrincz; vice-kapitány: Fosztó Zsigmond; főstrázsamester: Pávay István; a vármegye zászlótartója: Elekessy István. 500 egynehány nemes.

26. «Ns. *Küküllő vármegye.* In Castris ad Darlacz positis, die 28. Aug. 1704.» Kapitány: Dicső-Szent-Mártoni Balogh Zsigmond. Vagy 300 nemes.

27. «Ns. *Thorda vármegye.*» Ugyanott, ugyanaz nap megtartott hadiszemlén. (Főispán, kapitány, etc. nincs megnevezve.) *200 nemes.*

28. *Kolozs vármegye.* Ugyanott, ugyanakkor, = *300 nemes.*

29. *Doboka vármegye.* Hasonlókép. *250 nemes.*

30. *Hunyad vármegye.* Hasonlókép. *600 nemes.*

31. *Zaránd vármegye.* Főispán: br. Száva Mihály; viceispán és vice-kapitány: Ribiczey László. Körülbelől *100 nemes*; a fele gyalog.

32. Gr. Teleki Mihály *német gyalog-regimentje*, az udvarhelyi volt es. várparancsnok: Erasmus R. de *Ruyther* (Ritter), most kurucz alezredes vezénylete alatt, négy században, csupa német szökevényekből, német tiszték (Braun Mihály, Hennisch Frigyes, Steinhoet, Tillmann századosok) alattalakult reguláris gyalog-ezred; ekkor *372 főből álló.* (Ruyther utóbb a szamos-újvári ostromzárlat vívó árkaiban esett el. Igen vitéz ember volt; úgy látszik, *hollandi nemes.*)

Eddig a hadi szemléken összeírt lajstromok, melyeknek végeredménye *18,082* főnyi, tényleg szolgáló, lovas és gyalog hadat tüntet ki. A kimutatásokból azonban hiányzanak még a sűrű népeségű és valamennyi székely szék között a legharciasabb *Háromszék*, tovább *Belső-Szólnok* vármegye, végre a kis *Aranyosszék* hadainak mustra-tabellái, melyek valahol elkallódtak. A gr. Mikes Mihály fő-, s Kálnoky Tamás és Tompa Miklós vice-kapitánysága alatt fegyvert fogott Háromszék lovas- és gyalog székely csapatai Brassó és Fogaras cs. várak ostromzárlatát, s az ojtózi, tömösi, törösvári határszorosok őrségeit képezték, és számra nézve voltak *legalább* annyian, mint az udvarhelyszékiek, vagyis *2000-en.*¹⁾ *Belső-Szólnok*, valamint *Aranyosszék* is kiállított bizonyára külön-külön *két—harmadfél*száz fegyverest. És így Rákóczi erdélyi haderejét 1704-ben 20,500 vagyis kerekszámban *húszezer főre* tehetjük,

¹⁾ Gr. Forgách Simon, az 1705. év elejétől erdélyi vezénylőtábornok, ezen év márczius havában a székely székek hadviselésre alkalmas férfait összeíratván, Háromszéken e lajstromok szerint 5362 fegyverfogható ember találatott. (*Erdélyi múzeumi kéziratár.*) Ebből bizonyára *több* volt 2000-nél táborban!

a tűzérseget nem számítva, sem pedig a partiumbéli Közép-Szólnok, Kraszna vármegyék nemességét; melyekkel s a föntebbi 500 főnyi többlettel együtt meghaladná a 21,000-et.

Végre még valamit a Rákóczi-hadsereg *összes létszámáról*. Ezt mi («*Bercsényi*») munkánk III-ik kötete 709—712. lapjain,) a szabadságháború fénykorában, az 1706-ik év nyarán, 83 ezredben és az ott megjelölt különleges fegyvernemekben s csapatokban, — egy, a német birodalomban megjelent egykorú könyvre is hivatkozva, — de a saját számításaink szerint is, kerek számban *százezer emberre* tettük, a csak időnkint fegyverre szólítható nemesi (vármegyei) és székely bandériumokon kívül. Hogy számításunk épen nem vala túl magas, de sőt még alacsony: most egy legújabb tudomásunkra jutott *épen akkori* eredeti adat határozottan bizonyítja. Nevezetesen, az 1706—1707. évekről szóló, még kiadatlan nagyszombati jezsuita-napló följegyzései közt (1706. augusztus 9-kéről olvassuk: «*Provisor noster Selliensis (a jezsuiták vág-séllyei tisztartója) qui est unus Commissarius Confoederatorum, asserit nunc Confoederatorum Ungarorum esse in armis, partim in Hungaria, partim in Transylvania, centum sedecim millia et septingentos, pro quibus in dies annona providenda est.*» Tehát a kuruczok egyik hadélelmezési biztosa — a kinek az idevonatkozó hivatalos adatok hozzáférhetők voltak, — állítja, hogy az 1706-ik év augusztus havában Rákóczi fejedelemnek és a szövetekezett magyar- s erdélyországi rendeknek *116,700 katonája állott fegyverben*, kiket mindennap élelmezni kellett. A fölkelő nemesség maga tartozott élelmezni magát, ezek tehát nem értethetnek a kített számban; mi több, akkor nem is volt insurgáltatva a nemesség. Íme, számításunk alaposágának igazolása!

Thaly Kálmán.